

آشنایی با دانشوران / شرح مختصری از زندگانی آیت الله حبوبی

پدیدآورنده (ها) : باقری بید هندی

علوم قرآن و حدیث :: نشریه مشکوة :: زمستان ۱۳۷۲ - شماره ۴۱ (ISC)

صفحات : از ۸۰ تا ۸۷

آدرس ثابت : <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/58983>

دانلود شده توسط : محمد باقری صدر

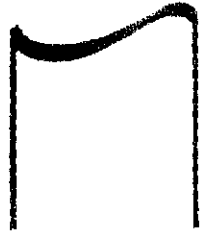
تاریخ دانلود : ۱۴۰۱/۱۰/۲۶

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

- آشنایی با دانشوران / شرح حال آیت الله العظمی سید هبة الدین حسینی شهرستانی
- شرح مختصری از زندگانی حضرت آیت الله آقای حاج شیخ محمد هادی جلیلی کرمانشاهی
- آشنایی با دانشوران / گذری بر زندگانی آیت الله العظمی حاج ملا علی کنی
- اهمیت دانش در اسلام: دانشمند در نظر قرآن: کدام دانشمند است که با مرگ او رخنه بر اسلام وارد می شود
- شرح زندگانی آیت الله اصفهانی
- بررسی فطرت انسان از منظر آیات و روایات با تاکید بر اندیشه‌های آیت الله محمدعلی شاه آبادی
- بررسی انتقادی دین از دیدگاه هانس کونگ با توجه به آراء آیت الله جوادی آملی
- شناسایی راهبردهای مؤثر بر حمایت از کالای ایرانی با رویکرد اقتصادی (بهره‌گیری از بیانات آیت الله خامنه‌ای)
- گفت و شنود «پاسدار اسلام» با آیت الله محمد یزدی؛ هرچه به حضرت آقا نزدیکتر شدم از وارستگی‌شان بیشتر
- شگفت زده شدم
- اهمیت زبان در جامعه انسان (رساله‌ای از آیت الله محمدرحیم بلبله ئی با کوئی
- واکاوی نقش محبت به خدا در عبودیت از نگاه قرآن و حدیث با رویکردی بر نظرات آیت الله جوادی آملی

شرح مختصری از زندگانی آیت الله حبوبی (ره)

آشنایی با دانشوران قم

ناصر باقری بیدهندی

خاندان او

سید محمد سعید بن سید محمود بن قاسم بن کاظم بن حسین بن حمزة بن مصطفی حبوبی النجفی از طایفه آل حبوبی است که از خاندانهای مشهور به علم و فضل و رهبری در عراق بوده‌اند این بیت جلیل که از ذریهٔ ابی محمد عزالدین حمیضه شریف مکه هستند که در سال ۷۲۰ ق از حجاز به عراق کوچید. بنابراین نسب این خاندان به امام حسن مجتبی (ع) منتهی می‌شود. معروفترین شخصیت علمی این خاندان عالم عامل، فقیه کامل، عارف و اصل، ادیب شاعر و مجاهد فی سبیل الله آیت الله سید محمد سعید آل حبوبی است.

ولادت و تحصیلات

ایشان در ۱۴ جمادی الثانی سال ۱۲۶۶ ق در نجف اشرف متولد شد. دوران کودکی را در زادگاهش سپری کرد سپس در جوانی از عراق به حجاز سفر کرد و مدت مدیدی را نزد پسر عموهای خویش در مکه و مدینه اقامت کرد و این سکونت و اختلاط با ساکنان نجد اثر شگرفی در تلطیف احساسات و پرورش ذوق سلیم و استعداد خدادادی او داشته است.

سید سعید در بازگشت از حجاز به نجف تحصیلات خود را ادامه داد و در محضر پر

برکت اساتید زیر به تکمیل اندوخته‌های علمی خود در زمینه فقه و اصول پرداخت و مدارج عالی اجتهاد را پیمود:

- آیت‌الله حاج میرزا حبیب‌الله رشتی (م: ۱۳۱۲)

- آیت‌الله شیخ محمد حسین کاظمی (م: ۱۳۰۸)

- آیت‌الله شیخ محمد طه نجف (ک: ۱۳۲۳.ق)

- آیت‌الله شیخ محمد شریانی

- آیت‌الله شیخ آقا رضا همدانی (م: ۱۳۲۲)

استاد دیگرش آیت‌الله شیخ موسی شراره (م: ۱۳۰۶) است که حبوبی مدت کمی نزد او درس خوانده است و در زمینه اخلاق و عرفان از محضر عارف واله و سالک واصل آخوند ملا حسینقلی همدانی بهره‌ها گرفت و به کمالات بلندی رسید. و در ادبیات محضر تنی چند از ادبای نامور عصر خود از جمله ادیب اریب شیخ عباس اعسم را درک کرد و بر کلیه علوم که شاعران را ضرور است مسلط گردید مانند نحو و اشتقاق و لغت تازی، عروض و قافیت و نقد الشعر و ... و خود به مرتبه‌ای رسید که چشم و چراغ عرصه ادب گردید و در آسمان ادب عراق همچون ستاره‌ای تابناک می‌درخشید و بر بیشتر اهل عصر برتری یافت.

احمد بن عمر بن علی نظامی عروضی سمرقندی در «چهار مقاله» ص ۴۷ می‌نویسد:

«اما شاعر باید که سلیم الفطره، عظیم الفکره، صحیح الطبع، جَدُّ الزَّوْیَه،

دقیق النَّظَر باشد، در انواع علوم متنوع باشد و در اطراف رسوم مستطرف، زیرا

چنان که شعر در هر علمی به کار همی‌شود هر علمی در شعر به کار همی‌شود و

شاعر باید که در مجلس محاورت خوشگوی بود و در مجلس معاشرت خوشروی؛

و باید که شعر او بدان درجه رسیده باشد که در صحیفه روزگار مسطور باشد و بر

السَّنة احرار مقروء، بر سفائن بنویسند و در مدائن بخوانند...»

راستی که آنچه را عروض در باب شعر و شاعری گفته درباره مترجم به بهترین وجه

صادق است.

سید سعید یکی از شعرای بلندآوازه شیعه در اواخر قرن سیزدهم هجری در نجف اشرف

بود. درست در همین زمان تحوُّلی عظیم و حرکتی نوین در تاریخ ادبیات و شعر عراق بر اثر

توجه عالمانی چون زعیم عالیقدر شیعه حضرت آیت‌الله میرزای بزرگ شیرازی به وجود آمده

بود و در پرتو آن استعدادهای نهفته طلاب خوش ذوق به فعلیت رسیده و آنان را به سرودن اشعاری نغز و پر مغز واداشته بود یکی از جوانان که در این زمان به شعر و شاعری روی آورد و شعرهایش استحکام و رزانت و لطف خاصی داشت که او را یکی از بزرگان شعرا معرفی می‌کرد، و صیت شهرتش بزودی اغلب کشورهای عربی را فراگرفت، مرحوم سید سعید حبیبی بود. اشعار زیبای سید سعید را شیخ عبدالعزیز جواهری نجفی در مجموعه‌ای گرد آورده و در چاپخانه دولتی بیروت به سال ۱۳۳۱ق به چاپ رسانده است. گرچه در این دیوان بعضی از اشعار سید موسی طالقانی نجفی - که با سید سعید همعصر بوده- به غلط به سید سعید نسبت داده شده است، و از طرفی تمامی سروده‌های سید نیست ولی در جای خود اقدامی قابل تقدیر است.

منتخب اشعار او را نیز سه تن از علاقه‌مندان ادب در سال ۱۳۱۱ق همراه با گزیده اشعار نه تن دیگر از شعرا تحت عنوان «العراقیات» چاپ کرده‌اند که حدود ۶۵ صفحه از این مجموعه اختصاص به اشعار حبیبی دارد. و نسخه‌ای از آن در کتابخانه مجلس شورای اسلامی با شماره ۸-۴۹۰ موجود است.

گفتنی است که وقتی مرحوم حبیبی به چهل سالگی رسید بطور کلی با شعر و شاعری وداع کرد و تا پایان عمر دیگر شعری نگفت، و به تمام وجود متوجه علوم حوزوی گردید و به درس و بحث اشتغال ورزید.

حوزه دوس او

از سال ۱۳۰۵ به بعد تمام هم سید سعید صرف علوم دینی شد و در این راه آن قدر پشتکار از خود نشان داد که در زمانی کوتاه در شمار فقها و مجتهدان بزرگ نجف قرار گرفت و به تدریس اشتغال ورزید، درست پس از درگذشت استادش آیت‌الله شیخ محمد طه نجف شاگردان حوزه درسی او به جمع تلامذ می‌مرحوم حبیبی پیوستند و حوزه درسش رونق بیشتری به خود گرفت. نام برخی از شاگردان او عبارتند از:

۱- مرحوم آیت‌الله حاج سید محسن حکیم.

۲- مرحوم آیت‌الله قاموسی.

مبارزات او

هنگامی که انگلیسهای^۲ مکار با رشوه دادن به عمال حکومت عثمانی در آغاز سال ۱۹۱۴ م شهر مسلمان‌نشین بصره را به اشغال خود درآوردند سید سعید فتوای جهاد علیه اشغالگران را صادر و تکلیف را تعیین کرد و خود ارتش بزرگی گردآوری نمود و تمامی املاک خود را جهت هزینه عملیات جنگی رهن گذاشت و با متجاوزین جنگید.

این نبرد میان قوای طرفین تا مدتی به طول انجامید اما در نهایت به خاطر کاهلی سربازان و مأموران حکومت عثمانی و عدم رسیدگی به مجاهدان، قوای مسلمین شکست خورد.

می‌نویسند حکومت عثمانی پنج هزار لیره طلا برای ایشان فرستاد اما آن بزرگوار نپذیرفته و فرمود: همواره من دارای مال بوده‌ام و احتیاجی به این مساعده ندارم و هنگامی که اموالم پایان یافت مانند سایرین به زندگی ادامه می‌دهم.^۳

اقامه جماعت

معظم‌له علاوه بر تدریس و انجام امور مذهبی و صنفی به اقامه جماعت در صحن مطهر نجف اشرف اشتغال داشت و هر روز جمع کثیری از علاقه‌مندان به او اقتدا می‌کردند.

ملکات روحی او

ایشان مجموعه‌ای بود که «لَقَدْ جُمِعَتْ فِيهِ الْيَخَاسِنُ كُلُّهَا»

پس جا دارد که از خصوصیات اخلاقی و ملکات روحی او نیز کلمه‌ای چند بگوییم تا الگوی رهروان راه او قرار گیرد. مؤلف محترم کتاب «ماضی النجف و حاضرها» در این زمینه می‌نویسد: «او از روحی سبک، گفتاری شیرین و سخنی خوش برخوردار بود همه او را دوست می‌داشتند و مشتاق دیدارش بودند».

مرحوم علامه شیخ آقا بزرگ تهرانی می‌نویسد: او بر جایگاهی ویژه از تقوا و شایستگی و کمال نفسانی و مکارم اخلاقی قرار داشت. حضرت حجة الاسلام والمسلمین فهری از قول آیه الله حکیم نقل کرد که: آقا سید سعید می‌گفت: استادم مرحوم آخوند ملا حسینقلی همدانی در یکی از سالها به اتفاق شاگردان به زیارت می‌رفت. من علی‌رغم میل باطنیم نتوانستم

ایشان را همراهی کنم، چند روز بعد که مانع بر طرف شد از طریق آب به بلمی که از کوفه به مقصد کربلا در حرکت بود، سوار شدم، بلم از کوفه به طرف «طویرج» حرکت کرد، و چون شب زیارتی بود، ازدحام جمعیت زیاد بود و من با زحمت در بلم جای نشستن پیدا کردم، اتفاقاً در کنار عربی متعفن واقع شدم، پاسی از شب گذشت، مسافران بدلیل خستگی تسلیم لشکر خواب شدند، بوی بدی که از عرب بادیه‌نشین ساطع بود مشامم را سخت می‌آزرد، بارها با خود گفتم او را بیدار کنم و از او بخواهم جایش را با فرد دیگری عوض کند. ولی با خود می‌گفتم او زائر و در خواب است و از حال خودش بی‌خبر و خدا هم از انسان نائم تکلیفی نخواست، علاوه مطمئناً دسترسی به حمام و وسایل نظافت نداشته تا استحمام کند، به هر تقدیر تا بامدادان صبر کرده و با بوی بد او ساختم، پس از رسیدن به طویرج مرکبی کرایه کردم و بقیه راه را پیمودم تا در محلی که همیشه دوستان و استاد اقامت می‌گزیدند رسیدم، آخوند ملاحسینقلی - استادم - حرم بود به دوستان سلام کردم. گفتند: آقا سید سعید به چه کار نیکی دیشب مشغول بودی که آقای آخوند مرتب می‌فرمود: «بارک الله سید سعید! از سید سعید یاد بگیرد.» ما گفتیم: حتماً تو به کار مهمی اشتغال داری. آقا سید سعید فرموده بود نه، من با خود مبارزه و بر بوی مسمم‌کننده عرب زائر صبر می‌کردم.

داستان دیگری را نیز حضرت آقای فهری نقل کرده‌اند که نشان دهنده حالات عرفانی سالک واصل سید سعید جبوتی و اهتمام استادش نسبت به شاگردان و مراقبه از حال آنهاست.

آقا سید سعید فرموده: در یکی از روزها در نماز جماعت، اقتداء کرده بودم در حال قنوت صحنه عجیب حساب قیامت را برایم نشان دادند. من نیز غرق تماشا بودم که ناگهان صدای صلوات مأمومین بعد از نماز مرا به خود آورد با مشاهده این صحنه ابتهاج عجیبی به من دست داد، گاهی به ذهنم خطور می‌کرد که آیا استادم آقای آخوند به این مقام رسیده است یا نه.

استاد به شاگردان خود توصیه کرده بود که اگر حالتی به شما دست داد به سرعت مرا مطلع نمایید اما چون شب هنگام بود، من ملاحظه حال استاد را کرده پگاه خود را در سرای او رساندم قبل از اینکه دق‌الباب کنم، استاد در را باز کرده و فرمود: «آری، به مقامی رسیدی که آخوند هم نرسیده چرا زحمات مرا هدر می‌دهی، من از دیشب تاکنون به انتظار تو

بودم.»

استاد ناراحت بود که شب را من در حال عجیب به سر برده بودم. آری! این شخصیت بزرگ به دلیل داشتن عقل باز و روشن، فهم و درک وسیع، و عاطفه جوشان، و قلب رؤوف و مهربان، نفسی جسور، لسان فصیح و بلیغ و طلیق، زهد و قناعت، عدم سرسختی در زندگی شخصی، بلند همتی در مسیر نشر فرهنگ اسلام و غیرت دینی و فروتنی زاید الوصف در مقابل دیگران، الگوی انسانهای پاک و رهبر محبوب و دلسوز شیعیان عصر خود گشته بود.

پس از شکست قوای مسلمین در جنگ، ایشان به «ناصریه» - یکی از بخشهای استان بصره در عراق - سفر کرد و در آن جا ماند لکن بر اثر اندوه این شکست به بیماری مبتلا شد و سرانجام در شب چهارشنبه، دؤم یا سوم شعبان سال ۱۳۳۳ ق رخت به جوار رحمت خداوند برد.

پیکر پاک و مطهرش را با شکوهی فوق العاده به نجف اشرف حمل کردند و در جوار مولای متقیان علی (ع) به خاک سپردند.

علما و شعرای بسیاری از مقام علمی و اجتماعی او تجلیل کرده و در رثاء او شعر گفتند از جمله: علامه مجاهد آیت الله شیخ محمد جواد بلاغی که این بیت آغاز آن است:

شاقك البرق فاسرعت سباقاً

و تركت الصيب پلتاع اشتياقاً

تاریخ وفاتش را شاعر معروف نجف شیخ الأدب و مفاخرة العرب، شیخ جواد شیبی چنین گفته است: و مذاق المنيّة ارخوه سيعد في الجهاد قضى سعيداً ۱۳۳۳ ق

پی نوشتها

۱- علی خاقانی در شعراء الغری او النجفیات، ج ۹، ص ۱۴۷ و مرحوم معلم حبیب آبادی در مکارم الآثار چهارم ماه جمادی الاخر، ثبت کرده اند که اشتباه است و تاریخ فوق را علامه متتبع شیخ آقا بزرگ تهرانی از خود مرحوم حبیبی شنیده است. رک: نباء البشر، ۸۱۵ و ۸۲۰ و مکارم الآثار، ج ۵، ص ۱۸۲۲.

- ۲- قابل ذکر است که در نبرد علیه انگلیس تجاوزگر، مجتهدان بزرگ شیعه همچون آیات‌الله میرزا محمدتقی شیرازی، سیدمحسن حکیم، کاشانی و ... نیز شرکت داشته‌اند.
- ۳- شعراء الغری، ج ۱۵۰، ۹.

مآخذ

شرح زندگانی آیت‌الله حیوبی و اهمیت اقدام اجتماعی و جهاد اسلامی معظم‌له، در مآخذ و کتابهای بسیاری آمده است و از آن جا که نویسنده در این شرح حال مختصر، در صدد بحث گسترده و مفصل در مورد عارف واصل و فقیه کامل حیوبی نبوده و تنها خواسته است یاد شریف او را نو کند لذا در ذیل، منابع شرح حال ایشان را ذکر می‌کند تا علاقه‌مندان بدانها مراجعه نمایند.

- طبقات اعلام الشيعة (نقباء البشر)، ج ۲، ص ۸۱۴.
- معجم رجال الفكر و الادب فی النجف خلال الف عام / ۱۱۸.
- مؤلفین کتب چاپی، ج ۳۳۱/۳.
- الاعلام زرکلی، ج ۳.
- اعیان الشيعة، چاپ قدیم، ج ۱۶۰/۴۵.
- لغت نامه دهخدا، حرف ح/ ۲۲۵.
- معارف الرجال، ج ۲۹۱/۲ - ۲۹۳.
- دایرة المعارف تشیع، ج ۱۶۱/۱.
- نهضت شیعیان در انقلاب اسلامی عراق از عبدالله فهد نفیسی.
- معجم مؤلفی الشيعة/ ۱۳۳.
- ماضی النجف و حاضرها، ۳۴۱/۱.
- کیهان فرهنگی، سال پنجم، ش ۱۲، ص ۵۲، مقاله آقای محمد دزفولی.
- لمحات اجتماعية من تاريخ العراق.
- الذریعة، ج ۹، قسمت ۱، ص ۲۲۹.
- العراقیات - مقدمه به قلم شیخ محمدرضا شبیبی.
- شعراء الغری، ج ۱۴۷، ۹ تا ۱۹۹.

مع علماء النجف، ٦٤ و ٦٥.

مكارم الآثار، ج ٥، ص ١٨٢١.

ديوان الحبوبي. مقدمه به قلم شيخ عبدالعزيز الجواهري.

مقدمة كتاب العقد المفصل.

مجلة الاعتداد، سال سوم، ش ٧، به قلم شيخ علي الشرقي.

مجلة الحيرة، ش اول به قلم محمد مهدي الجواهري.

مجلة عرفان، چندين شماره.

مجلة الرسالة، به قلم دكتور زكي مبارك.

مجلة الفري.

بيروت المسار.

ديوان الشيبلي.

معادن الجواهر، از سيد امين.

نهضة العراق الادبية، دكتور محمد مهدي بصير.

الثورة العراقية الكبرى، ١٢١، ١٥٣

الحقائق الناصعة، ٣٧/١.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی